

Adolfas Talačka

DĖDĖ

Žiūriu į jau istorine tapusią Talačkų šeimos nuotrauką: mano seneliai, tetos, dėdės, tėvelis. Jų jau visų nebėra – išėjo Amžinybėn. Paskutinis šį pasaulį paliko mano tėvelis Adolfas, sulaukęs 96-erių metų. Tačiau šįkart ne apie jį, o apie dėdę Albertą, kuris šalia kitų, jau suaugusių seserų ir brolių, toje nuotraukoje man taip panašus į paprastą Papyvesių kaimo piemenėlį.

Taigi, ką išsaugojo atmintis apie tą piemenėlį, Talačkų šeimos pagranduką, tapusį ryškiu Lietuvos kunigu, o man taip ir likusį tik dėde Albertu. Tai nebus tik mano prisiminimai, nes stengiuosi prisiminti, ką apie savo brolių kalbėdavo tėtis, ką mena jau 90-uosius metus einanti mano mama.

Kadangi Albertas Talačkų šeimoje buvo jaunylis, jam buvo lemta ne žemę dirbti, o mokslus krimsti. Tiesa, ir dėdė Jonas baigė Pasvalio valdžios aukštesniąją komercijos mokyklą. Kitiems šeimos vaikams užteko pradžios mokyklos – laukė žemės ūkio darbai. Šeima buvo ką tik išsikėlusį iš Papyvesių kaimo į „koloniją“ prie Krinčino. Gavo 37 ha krūmais apaugusios, vandeningos žemės. O kad ji duotų laukiamą derlių, teko paplušėti visiems šeimos nariams. Kai žemė buvo įdirbta, prasidėjo statybos – ūkinių pastatų, klėčių. Gyvenamojo namo statyba pagal to meto tradicijas liko pabaigai. Taigi gausi šeimyna gyveno lyg ir laikinoje nedidelėje gryčiukėje, palikusi senelio broliui erdvų gyvenamąjį namą Papyvesių kaime. Tokia Talačkų gryčiukė taip ir liko prasidėjus suirutėms, Antrajam pasauliniam karui. Iš jos į mokslus išėjo, į ją retkarčiais vis grįždavo ir dėdė Albertas.

Iš jo mokslo metų ryškiausiai prisiminimuose liko Pasvalio gimnazija. Buvo ne tik stropus mokinys, bet... išsiskyrė ir grožiu. Artimieji vis juokaudavo, kad jam, mėgstančiam skaityti knygas (ko gero, asmeninę biblioteką jis pradėjo kaupti nuo gimnazijos laikų) nedrąsu būdavo eiti į Pasvalio knygyną. Mat ten dirbo jaunos pardavėjos, kurios žadėdavusios išsirinktą knygą parduoti su viena sąlyga – jeigu gražuolis gimnazistas jas pabučiuos.

Baigęs Pasvalio gimnaziją, dėdė Albertas mokėsi mokytojų kursuose Panevėžyje, po jų buvo paskirtas į Kalneliškio (dabar – Pasvalio raj.) pradžios mokyklą. Tėtis dažnai pasakodavo, kaip, sukrovęs į vežimą menkutę būsimo mokytojo mantą, nugabeno dėdę Albertą į Kalneliškį.

Mokykla buvo įsikūrusi dideliame mediniame dvare. Taigi vietos užteko ir klasėms, ir mokytojų butams. Čia jau gyveno jauna mokytoja, čia apsigyveno ir mano dėdė. Berods, Kalneliškyje jis dirbo tik dvejus mokslo metus.

Ir vėl – šmaikštūs artimųjų pasakoti prisiminimai.

Dėdei teko vaikščioti iš savo buto tuo pačiu koridoriumi, kuriuo vaikščiojo ir minėta jaunoji mokytoja. Ši vis stengdavosi iš savo kambario išeiti tuo pat metu, kai iš savojo išeidavo ir jaunasis mokytojas. Vis jį kalbindavusi, vis norėdavusi pabendrauti.

Jau niekas nepasakys, kodėl jaunasis mokytojas šių susitikimų vengė. Sako, kartais, kad nereikėtų susitikti kolegės, paprasčiausiai išlipdavęs pro savo kambario langą!

O apie šią anekdotinę situaciją rimtai pasakyti, matyt, galėtų tik dėdės Alberto mama, mano senelė. Juk ji, šiam dar besimokant gimnazijoje, Krinčino bažnyčioje vis meldavosi, kad josios sūnus būtų kunigas. Apie tai vėliau ne kartą yra kalbėjusi.

Aukščiausiasis Motinos maldą išgirdo, nes jos jaunylis sūnus Albertas, palikęs pedagoginį darbą tais neramiais okupacijos metais (1942 m.), įstojo į Kauno kunigų seminariją. Žinoma, čia tikėtų pasamprotauti apie pašaukimą tarnauti Dievui, tačiau tegu tai daro šiuos subtilius dalykus tikrai išmanantys jo broliai kunigai. Aš tikrai tikiu pašaukimo kunigystei egzistavimu. Tai man aiškiai įrodo dėdės Alberto gyvenimo pavyzdys, tegu prisiminimuose ir nuspalvintas humoro gaidele.

1947 m. birželio 29 d., šv. Petro ir Povilo šventė. Tą dieną dėdė Albertas Panevėžio katedroje iššventinamas kunigu – priima Kunigystės sakramentą. Tą pačią dieną mano tėtis Adolfas ir mama Marijona Pasvalio bažnyčioje tuokiasi – priima Santuokos sakramentą. Po savaitės primicijos giminėje – jaunojo kunigo Alberto šv. Mišios Krinčino bažnyčioje, vaišės tėviškėje. Svečių daug, į mažą trobelę visi tilpti negalėjo, todėl stalai buvo padengti didžiuliam klijime. Šventėje dalyvavo ir mano tėtis, ir mano jaunoji mama. Tik aš nedalyvavau: manęs paprasčiausiai dar negalėjo būti. Aš į šį pasaulį atėjau po metų, gimiau tą patį mėnesį kaip ir dėdė Albertas – lapkritį.

O toliau... Dėdės Alberto, jau kunigo, darbas Naujamiestyje, Šeduvoje, Panevėžyje, Lukštuose, Rokiškyje. Artimuosius lanko retai, atvyksta trumpam, vis skuba, paskendęs darbuose.

Jau buvau pradinukas, kai artimieji vieną vasaros dieną sumanė giminės kunigą aplankyti Rokiškyje. Įsimintina man, vaikui, buvo ta kelionė. Vienas iš giminaičių dirbo vairuotoju – vairavo sunkvežimį, vadinamąją „gazelką“, taigi ja ir keliavome į Rokiškį. Įstrigo atmintin ne tai, kaip klebonijoje buvome priimti, kaip buvome vaišinami, o tai, ką pamačiau Rokiškio bažnyčioje. Žinoma, man, dar vaikui, iki bažnytinio meno suvokimo buvo labai toli. Užtat net ir dabar akyse matau monstranciją, kryžius, bažnytinius apeiginius indus – tviskančius, išpuoštus brangakmeniais, paslaptinę kriptą su grafo R. Tyzenhauzo sarkofagu. Įsiminiau dėdės pasakojimą, kaip Antrojo pasaulinio karo metu per bombardavimą viena bomba pramušė bažnyčios stogą tiesiai ant centrinio altoriaus, įstrigo ir... nesprogo.

O antrasis mano susitikimas su dėde Albertu Rokiškyje įvyko praslinkus geram dešimtmečiui. Tada (1968 m.) mes, studentai ir dėstytojai, keliavome po literatūrinės Lietuvos vietas. Užsukome ir į Rokiškį, sumanę apžiūrėti nuostabią bažnyčią. Susiradau dėdę Albertą. Vėl vaikščiojau po bažnyčią, tik į altorius, sakyklą, paveikslus, medžio raižinius žiūrėjau jau kitomis akimis. O kur dar įtaigus, motyvuotas dėdės pasakojimas! Ypač jis sužavėjo vieną mano literatūros dėstytoją (o juk buvo gūdūs sovietinės stagnacijos laikai!), kuri po šios kelionės ir į mane pradėjo žiūrėti kažkaip palankiau. Prisimenu, laikiau pas ją literatūros egzaminą. Lyg ir neblogai mokėjau, tačiau kažko painiojausi, nesisekė sklandžiai kalbėti. Galvojau, kad jau įvertinimo „labai gerai“ negausiu. O dėstytoja parašė... Pamaniau, kad čia man padėjo dėdės Alberto erudicija, atsiskleidusi tos ekskursijos metu.

Nuo 1969-ųjų dėdė – Anykščiuose. Aš, baigęs studijas, pradėjau pedagoginį darbą. 1972-ųjų metų vasarą buvo švenčiamas jo kunigystės 25 metų jubiliejus. Tai buvo, ko gero, vienintelė proga, kai susitiko visi dar gyvi Talačkos ir šiltai pabendravo. Žinoma, man po šių iškilmių tuometinės rajono valdžios buvo priminta, kad „tarybiniam pedagogui“ taip elgtis nedera. Tačiau turiu pripažinti, kad dėdės Alberto statusas man nebuvo kliūtis dirbti administracinį darbą tiek mokykloje, tiek rajono švietimo skyriuje. Net išgirdavau atsiliepimų, kad dėdė nėra „kunigas ekstremistas“, kad jis žmogus išsilavinęs, bendraujantis su menininkais.

Žinau ir kitą tiesą, kad Rokiškyje būta prieš jį įvairių išpuolių, bandymų sukompromituoti, kad buvo paskelbtas bjaurus, šmeižikiškas straipsnis „Tiesoje“. Tačiau Anykščiuose lyg ir viskas aprimo. Tie, kas puolė, atšipo dantis, pajuto, kad taip lengvai šio kunigo nesutrinsi. Ne man, žinoma, spręsti, bet žiūrint iš šalies, atrodė, kad su tuometine Anykščių valdžia dėdė rasdavo kompromisų, todėl nebuvo menkinamas, net buvo pripažįstamas jo noras meno kūriniais puošti Šv. Mato bažnyčios interjerą ir šventorių.

Ir paskutinytis bendravimo su dėde Albertu laikotarpis – jo gyvenimo paskutinytis dešimtmetis. Laisvas, be suvaržymų, savęs apribojimų. Tada ne kartą pasvaliečiams moksleiviams buvo rengtos ekskursijos į literatūrinius Anykščius. Dėdė Albertas, kol leido sveikata, visada rasdavo mums laiko. Maloniai vedžiodavo po bažnyčią, sustojęs prie šiuolaikinių dailininkų paveikslų, labai nuoširdžiai aiškino jaunimui, kaip juos reikia suprasti. Įsidėmėjom jo mintį, kad šventieji nebūtinai turi būti nutapyti su lakuotais nageliais ir parausvintom lupytem. O nuvedęs prie vyskupo Antano Baranausko paminklo, pasiūlydavo pamatyti du Baranauskus: vieną realų – skulptūrą, o kitą – arkos formoje, savotišką vyskupo ir poeto idėją.

Tai būtų, ko gero, ir visi prisiminimai. Nedaug. Dėl to bandysiu dar paaiškinti, kodėl nedaug, kodėl su dėde Albertu buvo bendrauta tiek mažai.

Dėdė nebuvo giminės žmogus, jam buvo svarbiau tie žmonės, kuriems jis dirbo, su kuriais dirbo. Nežinau, kaip kitose giminėse, o Talačkos buvo linkę bendrauti tik ypatingomis

progomis – dažniausiai per vestuves, krikštynas ir laidotuves. Dėdė Albertas niekada neatsisakydavo ir palikęs visus savo nepabaigiamus darbus atvykdavo – tuokdavo, krikštydavo, laidodavo, trumpam užsukdavo pas brolius ir vėl išskubėdavo į Rokiškį ar Anykščius, sakydamas: „Man darbas, manęs laukia šv. Mišios“. Nesistebėdavome. Pripratome dėdės nesisavinti, atidavėm jį, suprasdami, kad jis seniai jau ne mūsų, o tų, kuriems Dievo vardu tarnauja. Jis tapo rokiškėnų, o vėliau anykštėnų tarnu: jiems dirbo, dėl jų gyveno.

O mano šeimai užtekdavo dėdės Alberto sveikinimų sulaukus šv. Kalėdų ir šv. Velykų – trumpų, lakoniškų, bet labai kilnių. Ypač malonūs būdavo kalėdiniai sveikinimai, nes voke rasdavome ne tik atviruką, bet ir kalėdaitį, kuris man būdavo kur kas brangesnis, kur kas skanesnis, negu Pasvalio bažnyčioje pirktas... Susėdę prie Kūčių stalo, pirmiausia lauždavome tą dėdės atsiųstąjį, jausdami, kad tą šventą valandą jis su mumis. Ir to užtekdavo. Kaip kad užtekdavo ir kitų dovanų: naujai išleisto Šv. Rašto, maldynų, nuotraukų. O man, kaip juokaudamas mėgstu sakyti, dėdė paliko dvi dovanas. Pirmoji – jo vardas, kuris man buvo suteiktas priimant Sutvirtinimo sakramentą. Antroji – jo rašysena. Stebėtinai panašus ir mano braižas, nors dėdės rašysenos niekada nebandžiau kopijuoti. Tai supratau dar studijų metais, kada tėveliams rašydavau laiškus, o šie priekaištaudavo, kad negali mano rašto suskaityti – taip pat, kaip dėdės Alberto.

Tai toks dėdės palikimas. Nedidelis, bet mums užtenka, kad jį prisimintume ir žavėtumėmės šia šviesia asmenybe. Visa kita likę Anykščiuose, kuriuose jis praleido savo gyvenimo paskutiniuosius tris dešimtmečius. Džiugu žiūrėti iš šono ir matyti, kad jo žemiška veikla deramai vertinama. Ypač tai pajutau 2009 metų vasarą, kai dalyvavau Anykščių sakralinio meno centro atidaryme, kuriame su nepaprasta meile ir kruopštumu įrengta kunigo Alberto Talačkos sukauptų meno kūrinių ekspozicija, sutvarkyta asmeninė biblioteka. O štai dabar jau mąstoma apie jo 90-ąsias gimimo metines, ruošiamas jubiliejinis leidinys. Iš tiesų, tik jis vienas iš tos senos Talačkų giminės nusipelnė tokio atminimo. Apie kitus giminės žmones žinome, kalbame tik mes, dar gyvi artimieji. O apie kunigą Albertą Talačką, manau, bus kalbama dar ilgai. Džiugu, kad jis savo nesavanaudiškais darbais, tarnyste Dievui, Tėvynei ir žmonėms nusipelnė gražaus atminimo.

Adolfas Talačka